עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

גמרא

הך דאזלא בהדה לבי דינא גזרו בהו רבנן האי דלא אזלא בהדה לבי דינא לא גזרו בהו רבנן:

מתני׳ החולץ ליבמתו ונשא אחיו את אחותה ומת, חולצת ולא מתיבמת; וכן המגרש את אשתו ונשא אחיו את אחותה ומת הרי זו פטורה. שומרת יבם שקידש אחיו את אחותה: משום רבי יהודה בן בתירא אמרו אומרים לו המתן עד שיעשה אחיך מעשה: חלץ לה אחיו או כנסה, יכנוס את אשתו, מתה היבמה יכנוס את אשתו, מת יבם - יוציא את אשתו בגט ואשת אחיו בחליצה:

גמ׳ מאי וכן? אימא אבל המגרש. אמר ריש לקיש באןשנה רבי אחות גרושה מדברי תורה אחות חלוצה מדברי סופרים: שומרת יבם שקידש וכו׳: אמר שמואל הלכה כדברי רבי יהודה בן בתירא, איבעיא להו מתה אשתו מהו ביבמתו: רב ורבי חנינא דאמרי תרוייהו מתה אשתו מותר ביבמתו שמואל ורב אסי דאמרי תרוייהו מתה אשתו אסור ביבמתו, אמר רבא מאי טעמא דרב? משום דהואי יבמה שהותרה ונאסרה וחזרה והותרה - תחזור להיתירה הראשון. מתיב רב המנונא ג׳ אחין ב׳ נשואין ב׳ אחיות ואחד מופנה, מת אחד מבעלי אחיות ועשה בה מופנה מאמר, ואחר כך מת אחיו השני, ואחר כך מתה אשתו אחריו, אותה יבמה חולצת ולא מתיבמת ואמאי תיהוי כיבמה שהותרה ונאסרה וחזרה והותרה תחזור להיתירה הראשון? אישתיק, לבתר דנפק אמר אמאי לא אמרת ליה רבי אלעזר היא דאמר כיון שעמדה עליו שעה אחת באיסור נאסרה עליו עולמית הדר אמר: אימור דא״ר אלעזר היכא דלא חזיא בשעת נפילה אבל היכא דחזיא בשעת נפילה מי אמר הדר אמר אין והתניא רבי אלעזר אומר מתה יבמתו מותר באשתו, מתה אשתו אותה יבמה חולצת ולא מתיבמת, לימא שמואל ורב אסי דאמרי כר׳ אלעזר? אפי׳ תימא כרבנן עד כאן לא קמיפלגי רבנן עליה דרבי אלעזר אלא משום דמנפילה ואילך לא מיתסר עילויה אבל הכא דאיתסר אפילו רבנן מודו:

מתני׳ היבמה לא תחלוץ ולא תתייבם עד שיש לה שלשה חדשים, וכן כל שאר הנשים לא יתארסו ולא ינשאו עד שיהו להן שלשה חדשים: אחד בתולות ואחד בעולות, אחד גרושות ואחד אלמנות, אחד נשואות ואחד ארוסות, רבי יהודה אומר הנשואות יתארסו, והארוסות ינשאו חוץ מן הארוסות שביהודה מפני שלבו גס בה, ר׳ יוסי אומר כל הנשים יתארסו חוץ מן האלמנה מפני

רש"י

הך דאזלא בהדה לבי דינא · כשלאה חולצת מוליכה אחותה עמה לב"ד וכ"ע לא ידעי הי מינייהו יבמתו ואיכא דסבר דלרחל חלץ וכי נסיב לרת רחל דהייט לרת קרובת חלוצתו אמרי לרת חלוצתו נסיב דאיכהו סברי שרחל ולרתה נשי אחיו הוו שהרי חלץ לרחל: הפי דלא אזלא בהדה לבי דינא · כשהיבמה חולצת אין לרתה הולכת עמה הלכך כי נסיב אחות לרה לא אמרינן אחות חלוצתו נסיב: **מתני׳** ולא מתייבמת · דהויא לה אחות חלוצתו ומיהו מחליצה לא מפטרא דמדאורייתא רמיא קמיה ואע"ג דאחותה קיימת דאחות חלוצה אינה אלא מדברי סופרים: וכן המגרש · בגמרא בעי מאי וכן: פטורה · אף מן החליצה דיוצאה משום אחות אשה הואיל ואשתו קיימת ואחות גרושה מדברי תורה דכתיב (ויקרא יח) עליה בחייה כל שבחייה: שומרת יבם שקדש אחד מן האחין את אחותה לאחר שנפלה זו לפניהם והוזקקה לכולן: המתן · מלכנוס דקא פגעת באחות זקוקה: עד שיעשה מעשה · שיכנסו האחין את היבמה או יחלצו ותפקע זיקתה ממך: מתה היבמה יכנוס את אשתו · דאפילו כנסה ומתה מותר באחותה: מת היבם · ולא טהר לו את אלא זה: ואת אשת אחיו בחליצה · אבל יבומי לא דאחות גרושתו היא: **גמ׳** הלכה כרבי יהודה · דיש זיקה ואלימא למיסרא עליו: מהו ביבמתו · מי אמרינן כיון דמתה פקע איסור אחות אשה ושריא או דלמא אע"ג דפקע איסור אחות אשה קם עליה באיסור אשת אח הואיל ונאסרה עליו שעה אחת בשעה שהיתה זקוקה ליבם ואין אני קורא בה יבמה יבא עליה הרי היא כאשת אח שיש לה בנים ואסורה עולמית עליו: מ"ט דרב · דשרי הרי נאסרה עליו שעה אחת: שהותרה · בשעת נפילתה: נאסרה · כשקידש זה אחותה: ואח"כ מת אחיו · הב׳ ונפלה אחותה ואסרתה לראשונה עליו משום אחות זקוקה ואע"ג דעבד בה מאמר כדתנן בפ׳ ארבעה אחין ב"ה אומרים אוי לו על אשתו ואוי לו על אשת אחיו: ואח"כ מתה אשתו של שני אחריו · ונשארה בעלת מאמר זו: ר׳ אלעזר היא · בפרק ב"ש המגרש את האשה והחזירה מותרת ליבם ורבי אלעזר אוסר הואיל ועמדה עליו שעה אחת באיסור גרושת אח: דבשעת נפילה לא איתחזאי · דמקמי נפילה איתסרה עליה: מתה יבמתו · אמקדש אחות יבמתו קאי: חולצת · כשמואל ורב אסי: עד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי אלעזר · בפרק בית שמאי אלא גבי מגרש אשה והחזירה משום דמנפילה ואילך לא איתסרא עליה ואיסור שבחיי אחיו לא מהני השתא דליכא למימר אין אני קורא בה בשעת נפילה דלאו בשעת נפילה הואי, אבל בברייתא דמקדש אחות יבמתו דמנפילה ואילך איתסרא עליה והרי אין אני קורא בה בשעת זיקת יבום יבמה יבא עליה לא פליגי: **מתני׳** לא תחלוץ · מפרש טעמא בגמרא: בתולות ובעולות ארוסות ונשואות · בגמרא בעי מאי הפרש איכא בין בתולות לארוסות בין נשואות לבעולות: הנשואות יתארסו · דטעמא משום להבחין בין זרע ראשון לזרע שני הוא שלא תלד ספק בן ט׳ לראשון ספק בן ז׳ לאחרון, והאירוסין ליכא למימר הכי: והארוסות ינשאו · מיד דהא לא איעברא מן הראשון: חוץ מארוסה שביהודה · דתנן פרק קמא דכתובות (דף יב.) ביהודה היו מייחדים החתן והכלה קודם כניסתן לחופה כדי שיהא לבו גס בה כלומר רגיל ומלחק עמה שלא יהיו בושין זה מזה בבעילת מצוה הלכך חיישינן דלמא בעיל: כל הנשים יתארסו · רבי יוסי אנשואות קאי והכי (קא"ל ר׳ יהודה) כל הנשים נשואות יתארסו כדקאמרת ולא גזרינן אירוסין אטו נשואין ומיהו בהא פליגנא עלך שלא חלקת בין אלמנה לגרושה והתרת אלמנה ליארס בתוך ימי אבלה והא סבירא לי אלמנה מן הנשואין לא תארס כל שלשים ימי אבלה:

תוספות

הך דאזלא בהדה לבי דינא · פי׳ בקונטרס כשלאה חולצת מוליכה רחל אחותה עמה לב"ד ואיכא דסברי שרחל חלוצה ולהכי אסורה גם לרתה אפילו שתיהן נשואות לנכרי דאיכהו סברי שרחל ולרתה נשי אחיו היו שהרי חלץ לרחל ותימה גדולה פירש דהא תנן במתניתין ובאחותה בזמן שהיא קיימת הא מתה שריא ותנן נמי לקמן (דף מא.) חלץ לה ומתה מותר באחותה ואמאי והא סברי שלאחותה חלץ ועוד דתנן האחין מותרין אע"ג דאזלי בהדיה לבי דינא ועוד דלא מיתסר לרה אלא דוקא במלוה כדאמרינן בפ׳ קמא (לעיל ח.) ולעיל בריש ארבעה אחין (דף כו. ושם) גבי הקהיל באחיות מייתי לה למתני׳ דהכא דהיינו ששניהן נשואות לאחיו ופ"ה יש ליישב קצת בנשואה לאחיו ולא לנכרי א) ונראה לר"י דגרסי׳ הא דאזלא בהדיה לבי דינא פי׳ שהולכת לחלוץ וכיון דחלצה דמיא לגרושה טפי ואסרו גם לרת קרובתה כנשואה לאחין דדמיא ללרת ערוה אבל כשהולכת לרת לאה ולא לאה לא דמיא לאה לגרושה ואפילו רחל שהיא קרובת לרת חלוצה שריא ויש ספרים דלא גרסי לא בהדיה ולא בהדה אלא הא דאזלא לבי דינא והא דלא אזלא: **יוציא** את אשתו בגט · בפ׳ ארבעה אחין (לעיל כח.) לא בעי למימר דזו היא למעוטי הך דהכא דפשט כדפרישית לעיל(א): **מתה** אשתו מותר ביבמתו · ומהני׳ דקתני מתה יבמתו ולא נקט מתה אשתו דהוי רבותא טפי איידי דבעי למיתני מת היבם תנא נמי מתה היבמה: **מאי** טעמא דרב משום דהוי יבמה שהותרה · ואע"פ דבפ׳ ארבעה אחין (שם דף כו:) שרי רב אפילו לא הותרה לכתחלה דקאמר מתה הראשונה מותר בשניה היינו דוקא בזיקה דרבנן אבל הכא אחות אשה דאורייתא דוקא משום דהותרה: **עשה** בה מופנה מאמר · לא אצטריך אלא לאפוקי מב"ש דאמר (לעיל דף כט.) מאמר קונה קנין גמור אי נמי נקט עשה בה מאמר לאשמועינן דאע"ג דאין זיקת השניה גמורה אפילו הכי אוסרת את זו: **ואמאי** תיהוי יבמה שהותרה כו׳ · תימה דלא פריך מהך ברייתא לרב בריש פרק ארבעה אחין (לעיל דף כח.) ולישני דרבי אלעזר היא כדמסיק הכא: **הדר** אמר אימור דאמר רבי אלעזר כו׳ · אלכתי הוה מצי למימר דטעמא דר׳ אלעזר כדמפרש לקמן בפרק ב"ש (דף קח. ושם) אבל בהך ברייתא דלמא לא פליגי:

אמאי · מפני

תוספות ישנים
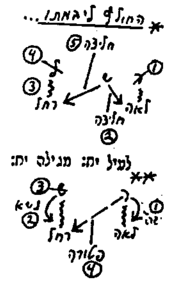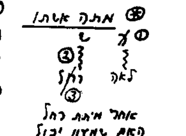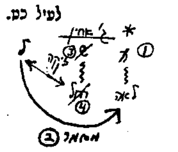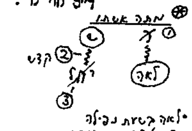
א) ועוד קשה דלפ"ה היכא דנולדה לאחר הנילה אחותה משתרי לרתה דהא לא אתיא בהדה לב"ד וא"כ מתני׳ לא איירי בכל ענין ועוד קשה דפ"ה דלאף בנשואות לנכרי אסירן ליה ואמאי הלא אף אם היתה לרה עמה מאי שריא ליה כיון דאינה מאחין דאין לרה אלא מאח וגם לפ"ה קשה הלשון דנקט במתני׳ דלרת קרובת חלולה דהא לא מקרייא לרה אלא מאח ונראה לפרש דה"ק הך דאזלא בהדיה לבי דינא כלומר שהולכת עם האיש לב"ד לחלוץ ולייבם גזרו בה רבנן לאסור קרובותיה כמו קרובי גרושתו ואם כן אסור בלרתה כמו בלרת גרושתו ובנשואות [לנכרי] לא איירי אבל הך דלא אזלא לב"ד בהדיה דהיינו הלרה שאינה הולכת עמו לב"ד שהרי לא עשה בה מעשה לא גזור רבנן לאסור קרובותיה ולכך מותר לה בקרובת לרת חלולתו: היכא דחזיא בשעת נפילה מי אמר׳ תימה א"כ לא מצי אתיא אפילו כרבנן ודלא כרבי אליעזר כדמפרש ואם כן מאי קאמר הדר אמר דמשמע דעדיין קשה ליה הך דמייתי רב המנונא ומשום הכי אשתיק הא ודאי לא קשיא ליה דהא משכחת לה שהיה רוצה לומר דלא אתיא כרבי אליעזר וא"כ הך ברייתא ליתא כמאן דכיון דלא [illegible] [illegible]